alul katkestas samal a. puhkenud sõda. Ilmasõja kestes tegi P. katset muude äriliste ettevõtetega, kuid alalise pinguldunud tegevuse tagajärjel muutus P.-i tervislik seisund kiduraks, ta sai halvatuse ja suri pika haiguse järel 14. I 1919 Tallinnas.

A. Pert, Kuidas ma Tallinnas Eesti teatert hakkasin tegema (Perekonnaleht 1913, nr. 34)

*H. P.*

**PETERSON, Adam,** ärkamisaja politiline tegelane, sünd. 7. III 1837 Viljandimaal Holstre v. Kipi talu peremehe Jaak P.-i pojana, õppis Paistu klk.-koolis, siis Viljandi kreiskoolis ja Pärnu gümnaasiumis, oli 1857. a. ümber ametis oma onu, suurkaupmehe ja laevadeomaniku M. Strahlberg'i (Zwiebelberg'i) kontoris Pärnus, valitses siis Strahlberg'i renditud kroonumõisaid, oli ise Laiksaare kroonumõisa rentnikuks ja, onuga vastollu sattunud, siirdus 1863. a. ümber isatallu Holstresse, kus a. 1866 rentis veski ja täitis vahepeal selle kõrval Holstre vallakirjutaja kohuseid. Siin algaski P.-i avalik tegevus. Osava kõnemehena ja agara agitaatorina oli ta J. Adamson'i, H. Henno (vt. neid) j. t. ergutajaks ja eestvedajaks, algatas Eesti Aleksandri-kooli mõtte, ja toimis peamiselt oma venna Peeter P.-iga (vt.) koosolekute ja saatkondade organiseerijana ning nende palve- ja märgukirjade koostajana, mis XIX a. s. 60-date aa. alul saadeti keisrile valdade poolt rahvale lahedamate olude nõutamiseks. 1864. a. keskpaiku reisis ta Holstre v. asjus Peterburi; tal õnnestus Joh. Köler'i, Ph. J. Karell'i (vt. neid) j. t. kaasabil 9. XI 1864 umb. 30-isikulise saatkonna eesotsas pääseda Tsarskoje Seloos audientsile keiser Aleksander II juurde, kus ta esitas tuntud 14-punktilise palvekirja. Siseminister P. A. Valujev'i korraldusel peeti saatkonda kuuluvad isikud kinni asja juurdlemiseks ja kutsuti kohale Liivimaa kindralkuberner parun W. H. v. Lieven. Kuna saatkonna liikmed viimati sandarmite valve all koju saadeti, arestiti P. 19. XI siseministri käsul, saadeti Riiga, sealt Viljandi, kus P.-i vend Peeter P. juba vangis oli, ja anti kohtu alla, mille otsusega ta mõisteti asumisele Siberi. Et senat selle otsuse tühistas, vabastati okt. 1865 P. vangist, keelates talle palvekirjade kirjutamise. Okt. 1866 reisis P. siiski Peterburi, kus ta aga jällegi vangistati Liivimaa kuberneri A. v. Oettingen'i korraldusel ja Viljandi vanglasse saadeti, kuna valdadesse paigutati sõjaväe-osad. Sügisel 1867 mõisteti P. Pärnumaa- ja Liivimaa õuekohtu poolt 1 a.-ks vangiroodu, kuid senat tühistas sellegi otsuse ja P. vabanes mais 1868. Hiljemini siirdus P. oma venna Peeter P.-i juurde Tambovi kubermangu ja elas Venemaal ligi 30 a. peamiselt mõisate valitsejana ja rentnikuna. Kaotanud põua tagajärjel suurema osa oma varandusest, pöördus ta a. 1899 tagasi kodumaale ja oli viimaseil eluaastail tegev Tallinna avaliku raamatukogu abijuhatajana, politilisest tegevusest eemal seistes. P. suri 12. XII 1918 Holstres Lõo talus; maetud Paistu surnuaial. — P.-i sulest on ilmunud »Laulud« I—IV (Tartu, 1895—96, Viljandi, 1900) ja »Huvitav tükike kodumaa ajaluost. Dr. Petri kirjeldus Eestirahva elust ja olust a. 1802« (Viljandi, 1901, II tr. 1903).

J. Lõo käsikiri »Mõned andmed A. ja P. P.-ide eluloost ja tegevusest« ja M. Mitt'i käsikiri »Tükikene A. P.-i elulugust« (mõlemad A. Kruusberg'i käes); Eesti Post. 1864, nr. 48; E. Kirj. 1916, lk. 33–39, 1920, lk. 346–55; A. Kruusberg, Venestamise tulekul (1922).

*A. Kr.*

**PETERSON, Ernst Karl,** kirjanik ja koolimees, sünd. Vana-Vändra Kadaka koolimajas 17. IV 1868. Isa põlvnes samuti Vändrast, kuna ema oli sünnilt lätlane. Isa teotses külakoolmeistrina, kuid tema hädise tervise pärast langesid majapidamise mured suurelt osalt ema ja pikapeale võrsuvate laste õlgadele. Ühes sellega möödus P.-i noorpõlv võrdlemisi kitsastes ainelistes oludes. Esimese kooliõpetuse sai ta isa juures, mispeale õppis aa. 1878–82 Vändra ja 1882–83 Tori klk.-koolis. Juba viimases asutises tutvus ta tol ajal keelatud materialistlikku ilmavaadet propageeriva kirjandusega. Kui isa a. 1883 raskemalt haigestus, oli P. sunnitud hakkama tema asetäitjaks kooli töös, kuigi oli ise siis ainult 15-a.-ne. Alles 3 a. hiljemini õnnestus tal astuda Tartu õpetajate seminari, mille ta lõpetas 1889. a. kevadel. Tolleaegse seminari peaülesandeks oli venestamiseks kohaste õpetajate kasvatamine, ja seepärast tundus P.-ile seal õppimine õieti raskena. Oma opositsioonilise meeleolu tõttu oleks ta peaaegu sunnitud olnud koolist lahkuma. Pärast seminari lõpetamist algas P.-i pedagoogiline tegevus, mis on kestnud siiamaale (1928). Ta töötas aa. 1889–91 Vändra klk.-koolis, 1891—93 Sindi vabriku ministeeriumikoolis, 1893—1902 Põltsamaal Aleksandri koolis, 1902–05 Kose Uuemõisa ministeeriumikoolis ja 1905–06 Rakvere linna algkoolis. Viimaks mainitud a. asus P. Tallinna, kus andis õpetust linna algkoolides, võttes ühtlasi osa ka avalikust tegevusest ja töötades linnavolikogus ning linnaametis. Saksa okupatsiooni ajal oli ta koolinõunikuks ja on Eesti iseseisvusest peale teotsenud Tallinna I reaalkooli inspektorina.— P. on avaldanud eriraamatuina järgmised jutustused või jutukogud: Ei iialgi! (1895, II tr. 1902), Paised I—III (Rakvere, 1899—1901, II tr. Tallinna, 1920–21), Rahva-val-